Массе а мехкий пролетареш, вIаларIкхета!

Сердало

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома,
Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Советеи Министрий Советеи орган
(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера деиз • ЕРА, 26 июль, 1973 шу. • № 89 (5350). Мах. 2 кеп.

ТХА ХЬОККХАМАШ

Заводе эгтара бехткхаме лоархIаш я тха литейно – прессови цех. Оаха арсаделча электросверлилкашка хьежача а ховрга шоана. Лоллалаче кIалах яь цох мел йоаха оатхалаш оаха ю, йешта аьча хIама па эшиш пийса ах машинка.

ХIаьта халонга диллача тхачул тIех производствении участок я а яц. ХIаьта а ух тIехьхьарча шин - кхаь шера хьаяхие дIа па хенаш хьадоагIа тхо. Цахадаш тха цехага хуо завода дирекце, партийни профсоюзни организацей дIа-хьа тела Цце байраех.

Ер шу кхаьстта ударни да тха... Яхьа йIобхал ди тIехьа яхоххачлуш йоагIа. Ах шерара задани 130 процент кхоьчашдIир оаха. Цул лаккагIа хьоккам болаш шаI участок яц тха йоккхача заводе.

Оаха доккхал ду йиштта хьалхе делаг тхоаш яIаштIехьлодалаш. Кхи а дикагIа хет тхона тхоаш ерригача завода коллектина кайоалаш. Яьх беттара заданеи: товарна продукци арахецара — 108, хIаьта иш йоххара — 103 процент кхоьчашъяьш завоце. Мехкарча тхаар санна йолча йоккхача предприяттеша юкъе а во хьокхаман лаш уж.

Тха литейно - прессови цехаша яхье яьнача № 43 йолча, сборочни цеха коллектина а я шоаш цIей дезде йиш йолаш. Тхоа духха тIехьайисеш ши из. 115 процент кхоьчашъяьш цо ах шерара задани.

ХIаьта а аз яххача тайпара хьалхе тха литейшкашка я. Дукха ба тха цеце дIайхача, хозача дешашка хоастабе мегаргболла болхлой Бакъда, сона кхаьстта белгалбакхха лоь тхоаI кхьана болхло, Октябрьски революце ордел лелаю Гизатулин Мубаракша. 6 сар чувоагIача бригадина кулгалдеш ва яь. Цу бригада сменин хьокхамаш лахаддаш 150 процентаI тIех дене кIезнагIа хилац. Ше а хьинаре кахьегамхо ва Мубаракша. Иштта из вепаре-м кхычар цунгара хьокхам а эндрг-баIар. Сий ду Мубаракшай. Уьш деношка «Жигули» яхь машина а елар цунна. ХIаьта цо кулгалдеча коллектина, сийна байраех урагIьяхийтаI КПСС райкома ков.

Тха цехь творически кхаьстагина иштта белгалбаьлина да слесарши Шамалов Владимир, Цароев Махьмад, хIоваршаш.

ТхоаI кхаьстагина лакха ритм эша ца йолийташ ер шу чакхдаккха чIоагIо яь да тхо, литейщикаш.

Я. ХАМХОЕВ,
Назранерча Ахриев ГIалпура цIерагIча «Электроинструменту» завода литейно - прессови цеха начальник.

РЕСПУБЛИКА КХАШКА

БАЛХАШ СИХЕИ ДИКЕИ ДУ

ЦIерра доаржадаь дIахьоьи да хIаьта гурахь йийна культурин чуэпара бахьан Малгобекски района «Ингушский» совхозе. ЙйслагIча пятилетка кхоалагIча, хоадамбева уьш шера 6030 гектара тIара гурахь дийна хIаи мукхи чуэпа дезаш ба совхоза механизатораш. Из болх сидкеи дикеи чахбаккхаза дерриге пиъаш, озочагIдаьха, Iуйран са тессача дена бодд кхоалабаллалца кхаъьоь кхашка комбайнерашца. ХIаьта гурахь йийна культурин чуэпаи ерригаи – а 36 совхоза шийи 10 Назрески района - «Терский» совхозера новкъостала яьк-китайн — 46 комбайи я. Йиъ-лагIча отделене хьахкарн ардарца цхьана долаш 97 гектара тIара муьк чуэпаи ба. ШоллагIча отделене йиъ-лагIча бригаде дIа хьокхаш ба комбайнераш, хIаьта кхоалагIча отделене хьекха касарашка уалаIкIа оардаи ба. Эгтара хьалха йиъ-лагIча отделене муьк чуэпаи хIоа яхь кхоьмбаш, я кIа хьокхаш, иа касорашка Iолулдаш.

– Кхоъзеогийй-хьогI уж кхо комбайнер ду цхай тIара хан-нахьа дерриге кIа хьекха дакхай? — аьнна хаттар ду аз Гуноев Мохьмадца.

— Тха совхоза дикагIлона комбайнераш Гетагажев Хьажбикар, Меержоев Юшаь, Дауръбекев Микаил ба ухкаа кIа хьокхаш болх бераш. «Чуэпирда ваи алат лихеи доа иа дешиъ», — аьнна Укрианерча комбайнераша дIа кхайкавал дег тIара кхоьбал а дьь планагIа 180 гектара тIара чуэпа дезаш долча 450 гектара тIара алат чуэпа доаг деанад царех хIоаяе. ХIаьта шоаш деанна доаг толамаш кхоачашдеш хьа а боагIа. Иштта. Дауръбекова 300 гектара тIара, Меержоева 328 гектара тIара, Гетагажева 450 гектара тIара алат чуэпаи хIаъьше.

Кто хьокхаш Хьажбикара комбайно яьккхача дерагIа дахар тхо. Цхьа кIи ка хьийлаиаьр тхона кхай тIа хьакхаъьаш биса.

— Иштта карагIлуьл-хьогI цунна иштта дика хьокхамаш да-хаI? — аьнна аз шийга хаттар дина:

— Из цунга шийга хоаттарга Iа: «Да, Цце эьмнаи а йоалаш вайна духхьара йоагIа комбайн гой хьона. Из цун комбайн я. Дукха ха яллалеха вайна хьатIа-кхочашта ма. ЦIьаьбIаьгIа наI-ергда аз Хьажбикарах. «Йiадолладаь-молладIа гIулаех мел из хала-хилча кхоачашдеш деш Iаи. Белгалдаккха доагIа Хьажбикар кIаи тIайбаIагIча пятилетка ноттах болх беш волга. ЙйслагIча пятилетка планагIа 900 гектара тIара чуэпа деза хиннча, ух шера хIанзаь бьь болх а дьь-хIача. 4750 гектара тIара алат чуденад по. ЙйслагIча пятилетка ух хьалхарча кхаь шера цул дукхагIа алат чуденад ца комбайнер вац республике.

Совхоза керттерча хьатта за ттхо. Ялат чуэкача кхоа тIа, хьатта, кхыйолча, участкашка болх беш бола нах ялат сихеи доа ца деши чуэпара. Дахьена ялат йIадалара тIаийна деахараш кхоачашдаьр тIаьхьаш долча цIеча довуггашца. кийчьяьш хьатта тараза боахам латта помещеии. Кхай тIара комбайншкара ялат дахьаи йоагIа маьшиъи цхьан тараза тIа оз. хIаьта паччахьалъ кхета йIадалара пIендаь ялат яйиа хьаттара дIаухраши иколагIча тараза тIа оз.

Хадаеи иш кхай тIара ялат дахьаи из докъадаь, пIендаьчуд тIеIьаьгIа паччахьалхеи пуиштшка дIакхуъьаи йолуъ машиний эрсIа. Цунга хьежжа цхьа минут муъка за хилац машиъаи уъааш багIана хьатта заведуюше У. Арсамакова, цунна иокхьстаап деи белча С. Дышиева, В. Келигова, кхьчар.

ТIатеIIа кхаьстагап, да ялат докъадеп, из пIендаеп бола хьатта-кхоачашдеп. Лакха хьокхамаш доахап болх бу ялат автоматически паччахьалхтеина йIадалара бозвамга дIакхоачашдеп йолча аргегатаца пъожаи болча машиъиста Мержоев Махьмад-Гирс цун гIоича Мержоев Якъубе. Дийнаъь я бус а болх бийг пиъ аргегатаца пъожаи болча 300 тоии ялат чакх – а доаижаи. ХIаьта ихьаи емеиагIа планагIа 70 тоии ялат марта дан цар чакхдаккха деза.

Иштта шоай балха коркаи юкъера дахьхIача 170—180 процеитаи кхоачашъеи болх бу ялат цIеидеп йолча установаца тIаьхьожам доаттабеи йолча Мержоева Любас, цуи гIеичаиа Мержоева Зинас, Хапиева аХде, хьатта коа гIолла доаржа а деи ялат локъадеш болча Галаева Мелхьа, Салатова Сахрата, Мержоева Малхата, Гандалоева Iар Тамараг, Мареме, Лизас, кхьчар.

ЙйслагIча пятилетка кхоалагIча, хьоадамбева шера паччахьалъкхеига планагIа 5400 тоии дохка дезаиа 7300 тоии ялат дохка соцналистически деккар тIайийнад совхоза кхьхеараиоша. Шоуш доина доаи хийца кхоачашде торо йолаш бе ух. Цунах тешаг ду гIоиаиа тIара чуэпара ялаттI. Иштта, кIа хIаиз тегара тIара юкъера дахьхIача 30 совгIа центнер доза, пиан 17,5 центнер йолаш ду. ДIаьта цеха воккхагIа мастера пропагаидиста И. М. Исраилова. Цо йоккха йоаиа лекци йийцар интернациональна хIетам бар-дарца КПСС къаьстта кокъера доттагIеиахи.

Лектора доаиша дийцар механизаторашта ййслагIча пятилетка кхоалагIча, хоадамбева шера красногоровацца ялаттI кхьхьа-ьгIа толамех, болхлошта, цеиий коллективашта юкъе яьржача социалистически кхаьстагина.

Цуа тIехьагIа завода артистаца воккха концертиа программа хIоккар гулбеиаргача.

Дахьеиахи, Россеии лаьца масех кIиа дахьккар, Маяковске стихаш йийцар.

В. ДОРОШЕВ,
«Красный молот» завода слесарь, ВЛКСМ комитета секретара заместитель.

КИЙЧА ЙИЙ ШКОЛА?

Советски Iаьдала хьалхарча шерашка деиз общество коммунистически хьисапе эргашккхара бола из а хинна дIаэттаI школа. Школа из роль яхьа санна дуккхаъьа а белгалъаьхай В. И. Ленина а: «...ХIанз вай дIахьоьи долча гIулакха керттерча оагIонех цаI — халха образоване гIулакх».

Уж лениски деишаи айхза дувзаденна да КПСС XXIV съезде халкъа образоване дакъе белгалдалаьча декхарашца, каварча пятилетка шерашка ерригIьюкъарча образованера довларца.

Халкъа образоване дакъе къаьстта белгала да хьатIадоагIа дешара шу, КПСС XXIV съезло ну дъакъеъьа отталаь декхараш вахаре кхоачашдара тIаберзабаь бар бархIазлагIа гулъьяьча СССР Лаккехьарча Совета VI сессе бодд а. СССР правительстна оттаяь халкъа образоване хьакъехьарча ЗАКОНОПРОЕКТА ТIА ЧIОАГIДАЬ ДА ДЕШАР IОМАДАРИ КОММУНИСТИЧЕСКИ УЛЛА ХЬАЛIКХЕЯРИ ЦХЬАНА ХИЛАР; БЕРАШИ КАГИРХОЙИ ХЬАЛIКХЕБЕЧА ШКОЛАИ, ДЕЗАЛОИ, ОБЩЕСТВЕННОСТОИ ЦХЬАНА КХАХЬБЕГА ДЕЗАЛГА; ДЕШАР IОМАДАРИ КХЕТАМЦА ХЬАЛIКХЕБАРИ ВАХАРЦА, КОММУНИЗМИН ХЬАЛЪЯРА ПРАКТИКАЦА ДИИЗА ХИЛАР; ОБРАЗОВАНЕ IИЛМАН ХЬИСЛПЕ IИЛМАНЕИ, ТЕХНИКАНЕИ, КУЛЬТУРАНЕИ, ИСКУССТВАНЕИ КАРАДЕЛЬНАЧА КЕРДАГIЧАР ЛАРДА ТIА ИЗ МАССАЗА ТОАДЕ ДЕЗАЛГА; ОБРАЗОВАННИ КХЕТАМЦА ХЬАЛКХЕБАРИ ГУМАНИСТИЧЕСКИИ, ЛАККАНРАВСТВЕННИИ ХЬИСАП ДОЛАШ, ОБРАЗОВАНИ СВЕТСКИ ХЬИСАП ДОЛАШ, ДЫНА IОАТКЪАМ IОКЪЕРА БОАККХААШ ХИЛАР ОАННА ЙОЛА ЛОАРХIАМЕ ПРИНЦИПАШ.

ХIанз школаЙ дешархой салоIаш ба пионерски, унахлIенон, тIема - спортивни лагерашка, туристически походашка. Бакъда школаЙ, халкъьабразование отделений кулгалхой йоакхо — еш ба аханн капикулашка салоIаш бола дешархой ерригача кийчонца кердача дешара шера тIаьхара.

Сенах латт из кийчо? Из латт помещеиеш товарех, эшаш йола оборудованиш IалаIьъярх, мел эша хьехархой кадраш IалаIьъярх, доагор кийчдарех, я. кх. дI. а. Цу хьакъехьа, дешара кердача цера школаш кийчъера болча Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета соцамта хьежжа дика кийчо яьй республикерча дуккхача школашкашца. Уж балхаш кхаьстта дика чахкдоях хьатIадоагIаеча дешара шера Уж балхаш кхаьстта дика чахкдоях хьатIадоагIаеча дешара шера Уж балхаш кхаьстта дика чахкдоях хьатIадоагIаеча дешара шера школаштта хьалхалкха оатта декхараш мед бехткохкаме да, партеи школаштта хьалхалкха оатта декхараш мед бехткохкаме да, партеи школаштта хьалхалкха образоване системагара дIадехараш кхоачашделера школаIа тIехдика кийчъярх а тийна хилар кхетадеш болча кулгалхошта.

Дукхи цIераш иза йиш я хIанзие кийчъь яьнача школаЙ. Цадрес я Йлзгобекски Наурски, Сунженски районаи дукхагIа йоаг школаш. Иштта Сунженски района Алхастера юкъера школа тоаяь яьнаЙ, Iалашдаьъ эшаш мел долла учебникаш, тетрадаш. ХIаьта эшаш бола хьехархой а хьожжабаьй школана прослеение министерства. Иштта дика кийчъьяьй дешархой тIезиара Назрановски района №№ 1, 3 йоаг школаш керттера.

Бакъда, деишара кердача шера кийчо яь яьнача школаЙ хьакъехьара масалаш кхы а дукха кхуьлла йиш яле а, дукха я из гIулакх ла йиш йоаиаш во яьштIехьадьъкха школаш а. Хьазнарца вай Назранновски районера ПхьаьлхьойгIЮртара юкъера школа. Уж тIеча дешара шерашка дукха дийбача акха кхоккарчаша бIенаш дьъх школа бада тIа. Цар, тIера киргийкаш ехлача гIолла чуэхка догIаша бохкабадьъ тхоь. ХIанз, школа хьехархошта яхачох, чуххетар хьерам болаш да тхоь. Дешархой чубита хьерам болаш да школера гIулакх. Из дерриге дац. Цъьаьъ школа школа йолаъь чулоташ яь хиина карт ерриге юха е езаш ехай. ХIаьта районо ремонтин балхашта дахрхIа цу школашца хьожадь, кхо эзар сом геттара кIезнга да капитальни тоае езача школана. Цул совгIа юрта Совето, «Назрановский» совхозо цхьаьнна а деш пожьостоа лаш школана. Иштта дац школаЙ хьакъехьарча типовой школа я. Даде а района кулгалхоша Яндаперча школана ремонтин балхаш-дара 4,1 заза сом хьожадьъ.

Кхы-дикагIча Хьала тIа эш Долаяха-Юртара юкъера школа а. Къаьмарча корнусера ийиаш цIеиаь хуъша деташ да. Хьуна ешаш я йоаг хорша ерриге рамаш. ХIаьта Сунженски район корпусе Назранском РСУ гIишлоьъчарша из хьажъеш шийсалиийта гIалаташ бахьан долаш тхоиах, доагIача тайпара, чуэх дог1ан хиш. Дека 180 марта тоадара эша материал йодаш ш. Бакъда, уж кхоачамбоаларш дIададара деш хIанз дац юрта совета, бутт совгIа кулгалхоша.

ХьатIакхочаи латтина дешара шера школаш кийчъера балхаш во вIаштIехьадьъкха школаЙ пIераш дIахо а яха йиш я. Царех я Сунженски района Первомайски № 2 йоаг барзI шерара,г. МагIалбика № 9 йоаг юкъера, № 4 йоаг болх беш болча кагирхой сайрийара. Назрановски района дукхагIа йоаг школаш.

Школаш кийчъеиа дукхьаь хьакъа образоване отделий, школаЙ кулгалхой гIулакх хиина Iаи, ЦъьатторрарЧа дьъкъе ца гIулакха бехткохкаме да юртий советий, уж школаш йоаг юртаеи чуйоагIача боахамий, промышленни предприятей кулгалхой.

Талапгача юкъера дисциплинарни школаш тийна яа вай мехкара-на бIаьш йоаччо профессеи кадраш кийчъьеиа. Цудухьа ях вай школана эшаш долча гIулакхашта юстара хила йиш яц цхьаьна а, хIана аьъча из керттерча халкъа, берригача мехка гIулакх да.

Школаш кердача дешара шера кийчъярх дархIа йиш яи духьхал уж тоадара. Цу цхьаьна духхьара оагIонаи. ХIара юртарбча, къаьстта педагогически хьештий, сунхилгдай направлеиеига доагIа-ча кагирхошта, болх бен-бахеи мел эшаш долча хьалаш Iалашдар я царех цаI. ЛоархIаме ла къона хьехархо болх бе сийрлача уйлашца дIавоаввидар, бытовой хIоачамбоанарша хьехархочун мах хIа йоаг па яр. ХIара хьежжоруьа керттера деккар да урока тIех дика кийчо яр, шиЙ гонаад лакхъара тIагIерттга болх бар. Из лекцер кхоачашдара мел эша хьалаш вIаштIехьлахар халкъа образоване отделашеи школа кулгалхошеи керттерча маIане доаттаде деза.

Юкъараобразовательни школа болх хано дIа малеххара вIаштIехьбакхара хиамца дарцдоачаш хьадеш да мед эшаш дола учебникаш, методически пособеш Iалашъяр. ХIанзие а йоаххо с еш хIара район дешархой эшаш мел долчунца Iалашбара школьни баараш вIаштIехьъхара. ЧIоагIача лоархIаме да цу новкъа нийсъш мел доаа кхоачамбоанарап, новкъарлецаш пIенъеь дIахар.

Дешара шу хьалхIахача цхьа бутт совгIа ха мара йисеш. Бакъда цу юкъа дукха де йиш я. Дош латт школаЙ, халкъа образоване отделий, юрта советаи боахамийн кулгалхой оарцагIа а бахьна кхуьлл доагIача тIехьенна дешар Iомадара, уж коммунистически кхетамца тхьаьнкебаь, школаЙ берригача болх коммунизмие халъьара дехкарашца, Iнлма - технически прогресса йIадехарашца, мабарра боагIаш хилийтара мел эша хьалаш Iалашдарех.

НОВКЪОСТ Л. И. БРЕЖНЕВ КИЕВЕ КХАЧАР

25 июле Киеве кхьаьчар КПСС ЦК Генеральни секретарь нов. Л. И. Брежнев.

Нов. Л. И. Брежневица цхьана Киеве бахькаб СССР Министрий Совета Председателя заместитель З. Н. Нуриев, КПСС ЦК член, СССР заготовкай министр Г. С. Золотухин, КПСС ЦК член, КПСС ЦК Генеральни секретара помощник Г. Э. Цуканов, КПСС централни ревизионни комиссе член, КПСС ЦК Генеральни секретара помощник А. М. Александров, КПСС ЦК Генеральни секретара помощник А. И. Блатов.

Вокзале новкъоста Л. И. Брежнева нанъабалха бар КПСС ЦК Политбюро член, Украина КП ЦК хьалхара секретарь В. В. Щербицкий, Украинаи СР Лаккехьарча Совета Президиума председатель И. С. Грушецкий, республика Министрий Совета председателя А. П. Ляшко, Украина КП Киевски горкома хьалхара секретарь В. М. Щибулько, Украина КП ЦК Политбюро членаш кIаиала кандидаташ, республика Министрий Совета председателя заместителаш, Украински ССР Лаккехьарча Совета Президиума членаш, республикански министерствайн ведомствайн, областа, Киева, города районий партийни советски органий кулгалхой, общественноста вакалаш.

(ТАСС).

ДОТТАГIИЙ КХАЙ ТIА БАЬХКАР

Красномолотовацца Грозненски районера «Загорский» яхача совхоза шефски новкъостаЙ ду духха ха еце а, ну шин колхозница юкъера доттагIаи денгара-дена тIеиаIаъуш доагIа.

Юртбоазама болхлой хIанз чуйийна балхаш деш ба. Яьатаи чуэшаи ба уж. Деза да хIара санъат, чота тIа я хIара минут. Кхет-каста делхача доглаиа ялат чуэпара балхаш сихха йIадахийтап. Цхьабакъа хIа аьина маьх хьагуча я бIаьина кIезнга довсер болаш а комбайнаш кхай тIа арабойах механизатораша.

—Шефаи шоашта боагIаргболга хьаяхе уоаш дар совхозерчара. Завода автобус хIа аьина совхоза конторе цIеи юхе соцпане а тхона безаиша накъабалкхар совхоза парткома секретарь (Дурдаев Аьхмад Адамович, рабочкома председатель Сайдов Шамуи Хасанович. ЦIеиига сена ха а яьккха автобус ях долча оагIорахь йолаш.

ЧIоагIа гIоттабь дом а болаи тхона дуъьаи йоагIа ялатах етта йола машиниаи. Украински комбайнераша дах кхайкараи кхоабаь а дъь, загорщина лаьрхIаи кхай тIа ьырда ялат хьалха централни хьатта, тIаккха наччахьалхеи амбаршка сиха йIакхачийтап.

Из чIоагIа доархIам бола гIулаех кхоачашдеп парца гIо ду «Красный молот» завода шоферашца. Ййслагi чуэпаи болх бен я из-водерча парца новкъостала яйта 10 машина.

Кхай тIа йIакхачьар тхо. Деиъхийна механизаторша тIаиа доагIа кийчо еш латтана юкъе Шарип Шарипов. Цунна доккхаи йIслагIча пятилетка кхоалагIча, хоадамбева шера тIаийна деккараш хоачашдара боахама кхиамделлераиата тьаьлаиаьъ деи-кхараш, болхлой вахар а, цар къаьстта хьалаш а.

Шеча уголюк латтача истоаа тIа дада керда газетаи, журналаш, хьокхамий доска тIа юкъе-баьнаиарй, хьалхарча делларай цIераш прогагу. Царна юкъе ва хIара лийхьара норма 150 процент кхоачашъеи болх комбайнер Хасуев Мовлад, 130 процент ухьа цхьаьнна дуъьаи йоагIа 300 процентага кхаччалца норма еш волгIа Дадаев Валит. ТIехьарчо сиюс чуэшаи ва.

Кхаишера хьагуабеина нах заводера балхаша хьаьшшаша къежмалаш деш ба. Лоаяца доаи облаи вIашагIкхетар уъделлалкъа-ьга тептера режиссера И. С. Фридмана. Пайхах ши доаг. Кхоачашдара № 5 йолча цеха воккхагIа мастера пропагандиста И. М. Исраилова. Цо йоккха йоаиа лекци йийцар интернациональна хIетам бар-дарца КПСС къаьстта кокъера доттагIеиахи.

Лектора доаиша дийцар механизаторашта ййслагIча пятилетка кхоалагIча, хоадамбева шера красногоровацца ялаттI кхьхьагьа толамех, болхлошта, цеиий коллективашта юкъе яьржача социалистически кхаьстагина.

Цуа тIехьагIа завода артистаца воккха концертиа программа хIоккар гулбеиаргача.

Дахьеиахи, Россеии лаьца масех кIиа дахьккар, Маяковске стихаш йийцар.

В. ДОРОШЕВ,
«Красный молот» завода слесарь, ВЛКСМ комитета секретара заместитель.

Оарц доах:

КАНАШ ДАДИЙС, ФИЙГАШ IОЛЕГ

Бокхха хьажкъьаи чуэшаи бодде наьсархой. Дог тийна ба уж 17900 тоии ка бола ялат дIа а луш шоаш социалистически декхараш кхоачашдерзкиларах. Украинеча комбайнераша дъь кхайкарал хьал а лаьца кIи-марса балхаш тешаме, цIена дIахьоьи да укхазара дукхагIоча механизатораш.

ХIаьта а юкъ-юкъе моттигаш яийслу яьх кхайкаьъча украинийй «кхай тIа цхьа ка, чаца цхьа фийг ца буташ, ялача доогуча тIахьа-лам кхоачаш ца беш. Из моттиг ийсьелар тхона уьх деношке «Экажежский» совхоза СурхотIа-ечча отделене хьакшка.

— ЦIеттага-саннер воагIа Гагиев Гумар ший комбайнаца совхоза центральни усадьбе болача нъьха-ьа тIа а ваьиш.

— Фу яиннаI, хIана кхьастаа хьо хьай новкъостех?

— ШоллагIа скорость а яц бохх беш, хьалхалкхеча транспортера сов а кагьенна. — Тоае вода мастереке.

— «Техничка», клетучка?

— Цар де хIама долаш яи ер. Кхет тхо комбайнера сатотмах. Ноажка да цунна емеиг еш ха а йоаеп пе кхычаиа тIехьавсаучилар. элаии эпаларгда, премеех заргва.

Тьяьнара хьежача а гуш мотовлах, транспоотера тIа ирз «мекъаиа» доле каиаш доахх. Маигала цергашта юкъера а хьадагIа уж. Цхьа-ии ведар муъх бергбола ух каиаш новкъа етталлуш Iо а легадеп дIахо яхар комбайи. Комбайнаш йоаккха долх тхо.

Ялат кхеле чIоагIа ... ииэтклана участок я из. Бокъоиша вола да валарем-м ялат а па дуъьаи баьцаиша кхоаларгдар уж лаьтташ. Комбайнаша чIоагIа кхеламе моттаг я из. ОагIорга юолаш, теокаи йолх ; уж, Ха техдадеш бодагIа Iотеех. Муд ийисе дIахьоьилап.

Из а хIаиз дийиача дуъьа пайда баргбоалаш дIадаьиа гIулаех да...

Тхо дувша гIеотар-м моллагIчоа дега бохам хургбола сурт да. Наттахь моттиг яи укхазза муъка ка, ца уллаш. Комбайнашта тIехха листа йолъьяг а токкадеи уж хьалохьадIча дужза бушкераи юзерьяр цар. Бакъда, ухказа цу цхьа ялат тIа цхьаьна а за белгалдаккха дезаш. Дукхха гIоьлеиагIа дар из муъх жагкашца хьежа Iо а бIелда, кIезига хоасар а оахIта ьыолача. Цул совгIа йIалла из деше а уи хьисапе хьакха безарех а бар из муъх, хIана аьча йоаррIиша тоъьа хьайлабакъ кхьб из..

Из аьъаи ухказа. Цхьатарра, цхьа тхьаьх комбайи дIатIа а аьъла кхестайр. Из сихха бIаргагъара дIаяккха ца дича дергдоапаш хIама дар из.

Цецъьалар тхо цIьаьжханех а: цу доккхача кхи тIа комбайна юхе ца йоаеп, юкъ-юкъе дагIийса муъх канаш за, хIаьта гола ма-шинаш тохаш муъхгата кIаьъка канаш дада. Цаг халкъа тIахьоъ-жамхо бIаргвоаиэшар тхона, (уполномоченеи доагIа дийлгаз ъыша цIабоаларга) охдабIаиагIа бар). Совхоза тIаъьожамхой группа председателага, керттерча инженераге да иоа доаттаргдо-лаш хиналар тхо. Царех сар кораваиъе.

Совхоза кулгалхошта, специалисташа шоурта де хIама дар кхьаьста цу участка тIа. Масала, йолаеп пайлаи хургбар комбайнаш дIатIаихалехьа цига кхерий дада моттигаш белгалъяьларе. Киевех а ертаълеи еха дIаотгарьлар масеех комбайн..

ХIаиз мара алаташ чуэша долаъьдаш-ду совхозе. Нагахьа слана дIахо йодача хана а совхоза халъъа тIахьожамхой ишгта мела хуле, пар-озаи ца доаяхе-ту из яьъаи духха центнераи юсарьъя совхоза хьашка.

М. УМАЕВ.

БархIазлагIа гулъяьча СССР Лаккехьарча Совета VI сесси

ХАЛКЪА ОБРАЗОВАНЕХ ДОЛЧА СССР СОЮЗНИ РЕСПУБЛИКАЙИ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА ЛАРДАШ

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцие вай мехка хьадаьл халкъа образованиг. Иллеш культурен дегIаболлара политически, экономически, социальни хьалаш. Лоашача исторически хан-кIеза советски общественни духьена яхьара дерригача возьшона чIоагIъенна социалистически идеологи. Советски Союзна Коммунистически партеХ кулгат а деш толаме кIоханчи деш латт кеда саг — коммунизм хьалъер хьалхийтара декхар.

Адамлен историе вай мелха хетара халкъа хьакхалай халкъа образование боккъонна дерригача система. СССР гражданаш реальни торо йолаш ба юкъерчи дахкерен образованин некъа, дIаьта специальностга, квалификацига хьежжа болх бе.

СССР-е социализм хотталаро IэлашIар советски халкъа материальни хьал-торо, культурни-техни образованин дегIа-болламаш дерригача па боалаш деIаахар, торо хилийар школе даха ха йоьша бераш хьалхездегIа шIорра дегIаболладе, бархIшера дешнаш карг па хилар а коррига IIа кхочушде а массане а коьрга образовани хилдера деш, профессионально - техническа, специальни а дIакерен дешара заведеней сеть шерра дегIаболлаве.

Вай мехка коммунизм хьалъяро; хIама хьалу дизаш дегIадахкарен IIилиа - техническа прогрессан тIегIерчаш алькех хьалхчуьш йоагIа тIехье масте а оагIорахьа дегIаар, халкъа боахам дахха квалификацин болча болхлоцIеннан специальностгаш IалашбаР, СССР бахача наьха юкъарчен профессиональни образование фарам дIахо аIбар.

Массанала а юкъера образованин чакхъяккхаран юкъаерен, профессионально - техническин, специальни образованин эрга йоахаш тоаяран йо дегрга советски халкъа культура дIахо халкъалара, коммунистически мировоззрени хьалхилитара, кIоагьсема овсарле кхы а лакхъара, хьакъкъаен культ-карен бечь балха, городан юртан юкъера доаркIмера башхалонаш боахIит - йолаш дIаяьха лоархIаме фактор дуггьа.

СССР халкъа образование де лерклар да марксизма - ленинизма идеши тIаи советски законаши социалистически правопорядкои дархIарен уйланца, хьалкхеба, боахами социально - культурни тIишлон хьалъечча тайп-тайнарча доаькъонна толаме кьахьега общественни паччахьалкхенн балха юкъе лашара дакъа лаца могардо-да, социалистически Дахь шраш па кхобеш лорде, дуп материальни духовни рузкъан лорде а дасамлаха а, тIаме кхоь бе а лорде а кийча бола лаккхабоаьнна масте а оагIорахьара дегIа-бахька, физически унахIенен хьинаре коммунизм хьалъера-ни кийбар, ССС-р а халкъа образование дехIар да советски сага духовнин интеллектуальни эшараш дегIаолаладе а кIоханчи е.

СССР образование дерригача халкъа гIулъяь да паччахьалкхенон, дезалон, общественни организацеен пхьаIу къаьстган IалашбаР, СССР бахача наьха юкъарчен профессиональни образование фарам дIахо аIбар.

Халкъа образование дахьъе паччахьалкхен Iабдала лаккера организацин паччахьалкхен управленге организмен гIолеш союзни республика леладе доагIа:

1) халкъа образованин дегIаболлара республикански планаш союзни республика тал-ка бохьаш халкъа квалификацинга болллой специалистанин кийчбара планаш оттаяр;

2) союзни республика халкъа образованге оганаша доал дар:

3) республикански доал долч юкъераобразованен школаш, профессионально - техни-ческа дешара заведеней, хIама па ишта а юкъера специальни дешара заведеней законодательства оттаьлча порядкача вIашагIйоккхар, эргахьар, дIаъкхолар;

4) дешара - кхетама, Iнлиа-тохкама учреждененге предприятеетшен кулгалдар; республикански моттигерн доал долч ерригача дешара - кхетама порядкача дешара - методицински кулгалдар;

5) республикански моттигерн доал долча халкъа образование учреждений балха паччахьалкхен Iабдала кегдешун халкъа образование дешара заведене совет) вIашагIйола.

Дешара - кхетама учреждене общественни организацеена дахьъа лоаш дешархоьтт студенто-на, школан дешархоьтт студенто-на, кхетама тIашхьабеллехи культурно - бытови тIулъяхъан делгеи тоадара тIаерзашъ мероприяеи тоттачеи кхоачашъечеи.

СТАТЬЯ. 11. Халкъа образованен дегIаболлара предприятеен, учреждененеи, организацеен, профсоюзни комсомольскин, кхуча общественни организацеи хьинаре дахьъа доаш халкъа образование дегIаболлачеи къаьгагмой квалификацин лаккхеен, болллоотеи, колхозхоьттеи тIулъяхъечеа наьхан тIо ду образованин эцIа.

СТАТЬЯ 12. Граждании самообразованин.

Граждании самообразованеча тIо тIапеи цар культурни боарам хIоьрги духьь вIашагIйо-тIахаллан халкъа университети, лектореи, курсаш, коммунистически къаьгагата школаши политически Iилмаи эшанеш дIаоарахьа кхиIола общественни формаши.

РАЗДЕЛ II

ШКОЛЕ ДАХАЛЕХЬА КХЕТАМ БАЛАР

СТАТЬЯ. 13. Школа даха ха йоаьча берий учреждениеи.

Школе даха ха йоаьча берий тIахьлеклардан деазла даиза дардлоаьца тIо дарзи эгIара толаш1а1а доаа тхьаIин тIахьюкъареи лаьоIхIан йоаьа берий яслеи - бешамаши, берий весленеи, берий бешамаши. кхыбола деша даха ха йоаьча берий учреждеиеди.

Деша даха ха йоаьча берий учреждеиеча бераш дIа-дай-поьной, цар метта бол-чар бекъо хIама.

СТАТЬЯ 14. Деша даха ха йоаьа бераш хьалхездара дакъараш.

Деша даха ха йоаьача берий учреждеиеча, цар моллагIа дешиеттара кара, яле а педа-гогически кулгалду ССР просвещеие министерства, союзни республикай просвещеие (халкъа образование) министерствашеи цар моттигерча организацеи.

Бераишара дарбан - профи-дактически бохьи деша даха ха йоаьача берий учреждеиеди медицински тIулаьк-па.

Деша даха ха йоаьача берий учреждеиеча бераш дIа-дай-поьной, цар метта бол-чар бекъо хIама.

СТАТЬЯ 15. Деша даха ха йоаьа бераш хьалхездара дакъараш.

Деша даха ха йоаьача берий учреждеиеча бераш дIа-дай-поьной, цар метта бол-чар бекъо хIама.

СТАТЬЯ 16 Деша даха ха йоаьача берий учреждеиеча.

Деша даха ха йоаьача берий учреждеиеча бераш дIа-дай-поьной, цар метта бол-чар бекъо хIама.

Деша даха ха йоаьача берий учреждеиеча, цар моллагIа дешиеттара кара, яле а педа-гогически кулгалду ССР просвещеие министерства, союзни республикай просвещеие (халкъа образование) министерствашеи цар моттигерча организацеи.

Бераишара дарбан - профи-дактически бохьи деша даха ха йоаьача берий учреждеиеди медицински тIулаьк-па.

РАЗДЕЛ III

ЮКЪЕРА ОБРАЗОВАНИ

СТАТЬЯ 17. Массане а юкъара юкъера образованин.

СССР бахача наьха образованге боарам хIаъо дегIаболлара дуьхь массанала а кIоагьсема халкъа коммунизмага боаьча моаьха вай общество социально-политически экономически культурни яйира лоархIамеча хьалеи цаI йола хьалхуьш массане а юкъара юкъера образованин чакхйоаккх юкъера юкъера образованин школаша (кагрхоша юкъера юкъара образованин эцара керттера форма), юкъера профессионально - техническа, специальни дешара заведеней.

РАЗДЕЛ IV

ЮКЪАРА ЮКЪЕРА ОБРАЗОВАНИ

СТАТЬЯ 18. Юкъера юкъераобразованен школаш.

Юкъера юкъераобразованен школаш (юкъера образованин яккхара керттера форма) бераштен кагрхоштен хьехара цаI йола, хьалъеграма, политически школаш е.

Юкъера юкъераобразованен школа цаI хилар Iалашду дешара - кхетама процесс вIашагIйолалоре, цунна хьалкхебара, методически Iилмаи халкъа юкъара положенеш, цар балха тIалъюкам а лоатта-ду.

Кхъаьгармой депутатий мотгигерча Советий исполнительни комитеташа доал ду шоашта карайолча дешара - кхетама учреждеиеча, цу учрежденей сеть дегIаболлара, уж бераIгIа-на тайпара дIаинъкъара-дешара-материальни база тIоагIъра-ри хезара де дезар ду, Iалашду массане а юкъара юкъера образованин дешар-вешлиа а школе даха ха йоаьеи школа арахьен бераш хьалхездара кулгалду, Советий территорие тIарча профессиональни - техническа, специальни дакъерен дешара заведеней балха тIа новьсстал ду.

СТАТЬЯ 9. Дешара - кхетама учреждеиена кулгалдар.

Дешара-кхетама учрежденеи кара'я паччахьалкхен оргаиий. Дешара - кхетама цIаьлоча тайпара ишшта кара хила йиш йоаьап па колхозий, кооперативни кхыча общественни организацеий.

СТАТЬЯ 10. Дешара - кхетама учреждеиена кулгалдар.

Дешара - кхетама учрежденеи кулгалду кхъерча юкъера образованин школа, профессионально - техническа, специальни дешара заведене директора, лаккхечча дешара заведене ректора. Шоай балха тIа цар тIоагIалае лулу педагогически коллектин-кхетама вIашагIйоккхар, эргахьар, дIаъкхолар;

4) дешара - кхетама, Iнлиа-тохкама учреждеиеи предприятеетшен кулгалдар; республикански моттигерн доал долч ерригача дешара - кхетама порядкача дешара - методицински кулгалдар;

5) республикански моттигерн доал долча халкъа образование учреждений балха паччахьалкхен Iабдала кегдешун халкъа образование дешара заведене совет) вIашагIйола.

Дешара - кхетама учреждене общественни организацеена дахьъа лоаш дешархоьтт студенто-на, школан дешархоьтт студенто-на, кхетама тIашхьабеллехи культурно - бытови тIулъяхъан делгеи тоадара тIаерзашъ мероприяеи тоттачеи кхоачашъечеи.

СТАТЬЯ. 11. Халкъа образованен дегIаболлара предприятеен, учреждененеи, организацеен, профсоюзни комсомольскин, кхуча общественни организацеи хьинаре дахьъа доаш халкъа образование дегIаболлачеи къаьгагмой квалификацин лаккхеен, болллоотеи, колхозхоьттеи тIулъяхъечеа наьхан тIо ду образованин эцIа.

СТАТЬЯ 12. Граждании самообразованин.

Граждании самообразованеча тIо тIапеи цар культурни боарам хIоьрги духьь вIашагIйо-тIахаллан халкъа университети, лектореи, курсаш, коммунистически къаьгагата школаши политически Iилмаи эшанеш дIаоарахьа кхиIола общественни формаши.

РАЗДЕЛ V

ШКОЛА АРАХЬА БЕРАШ ХЬАЛКХЕДАР

СТАТЬЯ 29. Школа арахьа бераш хьалкхедар.

Дешархоьтт «де могагрдари тIахьуьшлари массе а оагIорахьара дегIаодалаларе, цар обшествении хIинар, къаьгатмаца, Iилманшара, техникашара, искусствацара, спортанара, тIема тIулаьхъара безам хьалкхебара дуьхь, дIаьта йиттта ларца, школашка вахара хьинаш дока кIоагIъенеи ваIштIехьлаккхера паччахьалкхен предприятеца, учреждеиеца, организацеца, колхозаца, профсоюзни, комсомольскин кхыча общественни организацеца тIе-ларца тIаерзашъ йоаьа керттера форма).

Моттигерча хьалашка хьежжа къаьст-къаьста хьаю юкъаншара I—III (IV) классе йоаьа школаш, бархIшера I—VIII класс йоаьа школаш, дIаьта юкъера IX (XI) класс яраш юкъерча юкъараобразованге ергнгача ступеней цаIали предстеенеди хотта а кIаьш.

СТАТЬЯ 22. Кийчоп классаи

Наьна меттала дешаргдоаца бераш, школе даха да йоаца берий учреждеиенка хьал па хьежу бераш школаца кийбара-дарца дуьха школашка хиланза яргбоашаш. яле вIашагIйоьх кийчоп классаи. ●

Кийчоп класаи вIашагIйоьхкилга дIаьху СССР Министрий Совето оттаьча порядкагIа.

СТАТЬЯ 23. ДIаьхьа ди да дне юкъараобразованен школаш, техникумаш, школаш - интернаташ.

Общественни хьалкхебар шердар дуьхь, дешархой массе беш цар яьнача хаиен тIаране кны тIа а дикагIа хьаьаи хьакхоллареи уж хьалхедара дезаш новьсстал дареи дуьха дешара - материальни база ше хьаю дIаьхьа да дола юкъараобразованен школаш - интернаташ.

РАЗДЕЛ VI

ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКИ ОБРАЗОВАНИ

СТАТЬЯ 30. Профессионально-технически дешара заведеиеш.

Профессиональ н о - техническа дешара заведеиеи кагирхоча профессионально - техническа образованин эцеи боллхой класса йоагIаи йоаьа полноценно.

СТАТЬЯ 22. Кийчоп классаи

Наьна меттала дешаргдоаца бераш, школе даха да йоаца берий учреждеиенка хьал па хьежу бераш школаца кийбара-дарца дуьха школашка хиланза яргбоашаш. яле вIашагIйоьх кийчоп классаи. ●

Кийчоп класаи вIашагIйоьхкилга дIаьху СССР Министрий Совето оттаьча порядкагIа.

СТАТЬЯ 23. ДIаьхьа ди да дне юкъараобразованен школаш, техникумаш, школаш - интернаташ.

Общественни хьалкхебар шердар дуьхь, дешархой массе беш цар яьнача хаиен тIаране кны тIа а дикагIа хьаьаи хьакхоллареи уж хьалхедара дезаш новьсстал дареи дуьха дешара - материальни база ше хьаю дIаьхьа да дола юкъараобразованен школаш - интернаташ.

СТАТЬЯ 24. Берий цIеноп.

Дай - новнойи доал доашш дисача бераштен кхуьи боагIаралтен вIашагIйоьх берий цIеноп хьаьа дарбе ше хьоьна хьалкхебара-ренаш кхуьи боагIаралтен дешз Iомаеи цIеноп хьалкхебара дола берий цIеноп.

СТАТЬЯ. 25. Специальни юкъараобразованен школаш-школаи - интернаташ.

Юкъера юкъараобразованен школаш-интернаташ, школаш - интернаташ (специальни юкъараобразованен школаш) йола дешара - материальни база ше хьаю дIаьхьа да дола юкъараобразованен школаш - интернаташ.

СТАТЬЯ 26. Болх бечь ка гирхоштга бола юкъера юкъараобразованен школаш.

Халкъа боахама тайп-тайнарча доакъошка болх а беш юкъера образованин а йоаьаи боачарна вIашагIйоьх юкъера юкъараобразованен школаш йола образованин эцеи школаш - интернатаи (сменни) заочни школаш.

Предприятеши, организацеши, учреждеиеши болх беш бола кагирхой сайрагечча школашка хьачоагIа тIо ду, боах дешарца цIьана тардаран ду школаца лерттIа болх бачарца дерригача халлаш хьаду.

СТАТЬЯ 27. БархIшера образованин хиларатешаи юкъера образованин дилара аттестатаи.

БархI класс яьккхарашта ду юкъера юкъараобразователь-ни школа яIслагIа класса, профессионально - техниче с ки дешара заведеиешкеи юкъера специальни дешара заведеиеш-кеи бола бокъо йола тешаа.

Юкъера юкъараобразователь-ни школа яьккхарашта ду юкъера образованин хилара аттестати квалификационни ко-миссе сина разрад-ца а йолаш Iомаьла специальностах йола тетнаи.

СТАТЬЯ 28. Юкъера юкъараобразователь-ни школа яьккхарашта ваш - ни медали дола-ставара грамотен совгIата йола.

Къаьстга белгалбаьнна юкъера юкъараобразователь-ни школа яьккхарашта совгIата ду «Iленин, къаьхьатин, техникна толамаш дахарахь кхIчарна хьоькам луш лелараи» яха дошо медаль, хIаьта къаьстъкъаьста предметаш Iомалеи белгтала толамаш дахарахь кхIчарна хьоькам луш лелараи» яха дошо медаль, хIаьта къаьстъкъаьста предметаш Iомалеи белгтала толамаш дахарахь яха хьоьставара грамо-тета.

РАЗДЕЛ VII

ЮКЪЕРА СПЕЦИАЛЬНИ ОБРАЗОВАНИ

СТАТЬЯ 35. Юкъера специ-альни дешара заведеиеш.

Юкъера специальни образован чакхдоаь техникумашка, училищашка, оттаьча порядкагIа юкъерча специальни дешара заведеиена доархIаш балха хьежжа тайп - тайнарча оттаьлеш бола бечар, массага махиллара, профессеги хержача специальностга йола специальность эцара форма и.

Юкъерча специальни дешара заведеиена цIоай болх бечар, массага махиллара, профессеги хержача специальностга йола специальность эцара форма и.

Юкъерча специальни дешара заведеиена цIоай болх дIаъьу СССР Министрий Совето чIоагIъева ССР Министрий Совето чIоагIъева специальности йолча Положене Лардаеи дIаоа бегIагIъьча чакхъьлоча дешара - кхетама процессага доалла дIаъьа да. Из чакхъьлоча дешара - кхетама юкъерча специальни дешара заведеиеи специалистех йолаш болх бечар ваьккхинчу ворттбоаьнаи специальностех — йолаш болх бечар профессеех йола квалификацин.

Практика дIаъьу СССР лаьхчеи юкъера специальни дешара заведеиеи Министерства чоагIъьча юкъерча специальни дешара заведеиеи Министерства йола специальности практика дIаъьара Положене маккхара.

СТАТЬЯ 39. Квалификации ялари дипломи дIаоларн.

Юкъера специальни дешара заведеиеи чакхъьхарашта хьаийача специальностгIа изаличфикаци ду, дIаоу дипломи оттаьча образеиегIа йола пъьхх тIа йоаллаю знаки.

Юкъера специальни дешара заведеиеи йоаьаи дешаи докхий тоалаш дIаъьачареи, хIаьта ишша общественни балха тIа белгалбьнаиратеи тIех дика дешарах дипломи ду,

«СЕРДАЛО»
2-гIа оагI, 26 июль 1973

БархIазлагIа гулъяьча СССР Лаккехьарча Совета VI сесси

ХАЛКЪА ОБРАЗОВАНЕХ ДОЛЧА ССР СОЮЗЕИ СОЮЗНИ РЕСПУБЛИКАЙИ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА ЛАРДАШ

РАЗДЕЛ VIII

ЛАКХЕРА ОБРАЗОВАНИ

СТАТЬЯ 40. Лакхера дешара заведенеш.

Лакхера образовани чакхйоах университеташка, институташка, академешка, оттаьчь порядкагIа лакхера дешара заведенеша лоарлача кхыча дешара заведенешка.

Лакхерча дешара заведенешка кхеда йиш и дийнахьа, сахьхьи, заочнои.

Балха тIера а па боалаш лакхерча дешара заведенешка дешилга, массаза а санна, хержача специальностах йолча профессеIга халкъа боахама тайп - тайнарча отрасеишка болх бечар специальность эца форма г

Лакхерча дешара заведенеша шоай болх бу СССР Министрий Совето чIоагIъьча СССР лаккехьарча дешара заведенех йолча Положение Ларда тIеи - белгалъьча Положение маккхара хIара лакхерча дешара заведене оттагечеи лаккера дешара заведени карайолча министерства е ведомства чIоагIъеча уставаша.

СТАТЬЯ 41. Лакхерча дешара заведеней керттера деккараш.

Лакхерча дешара заведеней керттера деккараш да:

- маркснезко - ленински теория Iомаш, наха юкъера политически кхетамаш болх бара кIоагIта теоретически знанеша практически навыкаш йола лакха квалификаци йола специалисташ кийчбар;
- студенташ лакха моральни гIулакхаш доахкош, шийна тIалаття деккар кхстадеш Дахье лорае кийча болаш хьаькхебар; студенташ физически кийчбар;
- хIапзарча производства, Iилма, техника, культура, а дадехьчуни уж дегIаахара перспективаш лоархIам а беш спецIиналгеш кийчбелга пахадлаш тоадар;
- специалисташ кийбар тоадарах общественни Iилма-техническа прогресеи гIо йергIола Iилма - тоххама балхаш кхоачашдар;
- учебникаш дешара пособеш хьаяр;
- Iилма - педагогически кадраш кийчъяр;
- лаккерчеи юкъера специальни дешара заведенеи преподавательски состава квалификаци лаккъяр, хIаьта ишта йоаттIаш йолча халкъа боахама отрасеишка болх беча лакхера образовани йолча специалистий.

СТАТЬЯ 42. Лакхерча дешара заведене вахара бокъо.

Лакхерча дешара заведене дешаш бахьа бокъо я юкъера образовани йолча СССР граждани.

Лакхерча дешара заведенешка дIаэи СССР лакхерчеи юкъерча специальни образование Министерства чIоагIъьча прайилаца маяхара.

СТАТЬЯ 43. Студентий практикен лаккерча дешара заведенеша арахийцачар стажировкеи

Лакхерча дешара заведеней студентий практика дешарахкетама процесс дахьа дIа. Лакхерча дешара заведеней студентий практика дIакъу СССР лаккерчеи юкъерча специальни образование Министерства чIоагIъьча практикех йолча Положение маяхара.

Хилаиза яргIонна практически навыкаш карасразара дуъхьа лакхера дешара заведеней йоахараша дIаъьожабаьча мотт тиге стажировка чакхйоах шоай специальностагIа йоаттIаш йолча предприятей, учрежденей, организацей администраце кулгалаш лаккерча дешара заведенеша тIехьожкам доаттабебар.

СТАТЬЯ 44. Квалификаци ларри диплом дIадалар.

Лакхерча дешара заведени яьккхараша айцаза специальносташ йоаттIаш йола квалификаци ду, диплома оттаьчь образецагIа наьх тIа йоаллаш эшки дIолу.

Лакхерча дешара заведеня яьккхараша, дешаш кийчъяра кертте лаьмаш даьхараштен хIаьта ишта. Iилмани общественни балха тIа белгалбаьнаращтен дIолу тIех дика дешарах диплом.

СТАТЬЯ 45. Халкъа бохама специалистий квалификаци лаккъяр.

Халкъа боахама специалистий квалификаци лаккъо квалификаци - лаккъера институташка, лаккерча дешара заведеней факультеташкеи отделенешкеи, Iилма - тоххама учреждеешкеи, квалификаци лаккъяра курсешкеи, СССР Министрий Совето оттаьчьа порядкагIа хьалха латтача предприятешкеи.

РАЗДЕЛ IX

ДЕШАРХОЙИ СТУДЕНТИЙИ БОКЪОНАШИ ДЕКХАРАШИ

СТАТЬЯ 46. Дешархойн студентийн бокъонаш.

Дешархойн студентийн бокъо а лаборатореех, кабинетех, аудиторех, читальни залех, библиотекеех кхыча дешарера дешара - гIонна учреждеиеех, хIаьта ишта спортивни базех, гIирсеи дешара заведеней кхыча оборудованех мах боаш пайда эца.

Дешархойн студенташ законодательства оттаьчьа порядкагIа халкъера латтача предприятешкеи.

СТАТЬЯ 47. Дешархойн студентийн декхарш.

Дешархойн студенташ декхарийна ба пахьаллаш юкъерча Iилмани знанеши практически навыкаш карасраре, дешара заведенешка ахь, дешара планатIеи программаш тIеи лаьрхIа йола ерриге заданеш оттаьчьа ханачка кхоачашде, шоай йдейнин - культурни боарм лаккбе, общественно - пайдаке къаьсеараме, самообслуживанеча юкъе дакъа лаца, дешарахкетама учреждеиеге чIурла расписаци правилаш делаеш.

Дешархойн студенташ дисциплина йолаш организованни, социалистически общежитеи правилаш дезаеш, социалистически довлаьье лораеш а чIоагIъеш а хила беза, моллагIа а антиобщественни гIулакхаш тIехьа порядкаеш, коллективна общественни вахаре дакъа лоаш хила беза.

РАЗДЕЛ X

ПЕДАГОГИЧЕСКИ КАДРАШ КИЙЧЪЕЛГА ПЕДАГОГИЧЕСКИ БОЛХ ХАЛКЪА ОБРАЗОВАНЕ БОЛХЛОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНИ БОКЪОНАШИ ДЕКХАРАШИ

СТАТЬЯ 48. Дешара - кхетама учрежденешта педагогически кадраш кийчъяр.

Дешара - кхетама учреждешта педагогически кадраш кийчъяр университеташка, институташка, кулча лаккерча дешара, заведенешка, хIаьта кьаьст-къаьстача специальностех юкъерча специальни дешара заведеиешка.

СТАТЬЯ 49. Iилма - педагогически Iилмаш кадраш кийчъяр.

Iилма педагогически Iилмаш кадраш кийчъяра кертте форма я лаккерча дешара заведеиешкеи Iилма - тоххама учреждеиеш - вIашагIьеха аспирантура.

Аспирантуре дIаэи лаккера образовани йола ССР граждаиаш. Аспирантурах йола Положени чIоагIъо СССР Министрий Совето оттаьчьа порядкагIа.

СТАТЬЯ 50. Педагогически болх бар.

Деша ха йоаначеи школа арахьарча учреждеиешка, юкъерча юкъераобразователыни школашка, профессионально - технически, юкъерча специальни лаккерча дешара заведеней педагогически болхлой профессионални бокъонаши дехкараш, оттагу ух, Iардаша, царна йоагIаш тIаийача ССР Союзен союзни республикайн законодательства а актаиеш, йоаттIаш йолча дешара - кхетама учрждеиеш Положеиеш Уставаиеш.

Хьехархойн кхича педагогически кадраш профессиональни бокъонаши, сийи, ч йоагIаш бола мах бари Законо дораду.

СТАТЬЯ 52. Педагогически болхлой квалификаци лаккъяр.

Педагогически болхлой квалификаци лаккъо лаккерча дешара заведеиешка, хьехархой говзал лаккъеча институташка, усовершенствованеи еча институтаиаш, Iилмя - тоххама учреждеиешка, хьялха латтача предприятешка, хIаьта ишта массаза йоакхо ю халкъа образование болхлой сий хьалтаиаца, иу болхлой къаьсараяхи балха халкъа эпара, шоай духъхьалара декхарш кхоачашдара уж тIера ца а боахийташ.

СТАТЬЯ 54. Льготаш совеиеаш.

Законодательства маяхара халкъа образование болхлоша пайда эш, паччахьалкъеио мах телача йIъьхъьаьна отпускаех, юртатика мах боаиаш чубака карIа нийса доагон хIараз, пенсиони Iалашон совеиеиз, кхыча льготеки совеиеки.

СТАТЬЯ 53. Белгалаа хIамаш карагIдуъьларах халкъа образоване болхлоша поощреиеи яр

Хьалхъуш йоагIача тIехьеиа дешар ъьехаии, ъьалкхеёиа, специалистаи кийчбеии белгалаа хIамаи карагIдуъьлараз халкъа образование болхлоша оттаьчь наменной медалиш, отличе медалиш знакаш совгIата яларз;

СССР Союза сийлеи ъваиеиш союзни республика сийлеи ъваиеиш ялара.

РАЗДЕЛ XI

БЕРАШ ХЬАЛКХЕДАРЕИ ДЕШИЙТАРЕИ ДАЙ-НОАНОЙ А ЦАР МЕТТА БАРИЙ А БОКЪОНАШИ ДЕКХАРАШИ

СТАТЬЯ 56. Дай-ноаной е цар метта барий бокъонаш.

Дай-ноаной е цар метта барий бокъо я:

хьалхдеден дешар Iомаден бераш шоашца бахьча моттиге дешна дахь ха йоанача барий учредеиешкеи юкъераобразователыни школашкеи дIаэа, хIаьта ишта профессионально - технически е юкъерча специальни дешара заведеиеш;

шоай бераш дешашца хьалхдеиеи бераш хьалхдехьарен царна хьаъьарен деиашца дуъьчача, школашка боаиаш, школаишта араъьхьара унахьIено тоаара боаг бечаа лакха лата;

школашкарчеи кхыча дешара - кхетама учрждеиеиаргчеи дай-ноаной общественни комитеташа, (советаша) харжа а харжа хила а.

СТАТЬЯ 57. Дай-ноаной цар метта барийн лаккараш.

Дай-ноаной цар метта бараши декхарийла бар:

бераш лакхача коммунистически нравственноста уйлаиша, социалистически доаалъьчеиа ккоибеш хьежаргболаш хьалкхеде; царна къаьсетама навыкаш Iомае а общественно-пайда кхоачашделга, хIаьта ишта массаза йоакхо ю халкъа образование болхлой сий хьалтаиаца, иу болхлой къаьсараяхи балха халкъа эпара, шоай духъхьалара декхарш кхоачашпара уж тIера ца а боахийташ.

СТАТЬЯ 54. Льготаии совеиеаш.

Законодательства маяхара халкъа образование болхлоша пайда эш, паччахьалкъеио мах телача йIъьхъьаьна отпускаех, юртатика мах боаиаш чубака карIа нийса доагон хIараз, пенсиони Iалашон совеиеиз, кхыча льготеки совеиеки.

СТАТЬЯ 55. Белгалаа хIамаш карагIдуъьлараз халкъа образоване болхлоша поощреиеи яр

Хьалхъуш йоагIача тIехьеиа дешар ъьехаии, ъьалкхеёиа, специалистаи кийчбеии белгалаа хIамаи карагIдуъьлараз халкъа образование болхлоша оттаьчь наменной медалиш, отличе медалиш знакаш совгIата ялара;

СССР орденаши медалаши совгIата ялара:

СССР Союза сийлеи ъваиеиш союзни республика сийлеи ъваиеиш ялара.

РАЗДЕЛ XII

ХАЛКЪА ОБРАЗОВАНЕ ДЕШАРА-КХЕТАМА УЧРЕЖДЕНЕЙ ДЕШАРА-МАТЕРИАЛЬНИ БАЗА

СТАТЬЯ 59. Дешара - кхетама учреждеиеи хьеллара халкъа.

Халкъа образоване дешара-кхетама учрежденеи ъьеллара йиш яц йоаттIаш йола зданеи, дешара оборудованеи педагогически кадраши иа хилча.

СТАТЬЯ 60. Халкъа образоване учреждеиеи дешара зданеех пайда эиар.

Халкъа образоване учреждеиеи дешара - зданеех пайда эца йиш яц йоаи йоаттIаиа мара.

СТАТЬЯ 61. Халкъа образоване учрежденей дешара-материални база чIоагIъеча предприятеша, учреждеиеша, организацеша лоаца дакъа.

Паччахьалкхеи предприятеша, учреждеиеша, организацеша, колхозаша, кооперативни, профсоюзни, комсомольскеи, кхыча общественни организацеши оттаьчьа порядкагIа дакъа лоаи дешара-кхетама учрежденей дешара - материальни база йоаттIаиа.

РАЗДЕЛ XIII

ХАЛКЪА ОБРАЗОВАНЕХ ДОЛА ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО ТОЛХАДАРАХ БОЛА БЕХКТОКХАМ

СТАТЬЯ 63. Халкъа образованех дола законодательство толхадарах бола бехктокхам.

Массане а юкъера барIIеле-ра образовани хиланза яр ца хилара, школа киизаиза хьакъоастара законодательство, е халкъа образованех кхыдола законодательствани толхадарах гIулакхера нахи граждаиаш бехктокхаше оза беза ССР Союзей сомбина республикайн законодательства оттаьчьа бесса.

РАЗДЕЛ XIV

КХЫЧА МЕХКАШКАРЧА ГРАЖДАНИЙ А ГРАЖДАНСТВО ЙОАЦАШ БАРИЙ А ССР-е ОБРАЗОВАНИ ЭЦАРА БОКЪО

СТАТЬЯ 64. Кхыча мехкашкарча граждаиийн граждаистВо йоаначари СССР-е образовани эцара бокъо.

СССР территоре тIа баха кхыча мехкашкарча граждаиаша граждаистВо йоацаши СССР-е образовани эца бокъо йоллаш ба советски граждаиашца ниййса СССР Союза законодательства маяхара.

СТАТЬЯ 65. Дуъьи халкъашта юкъерча договораш соглашеиеши.

СССР-о союзни республика дакъа лоацача дуъьеи халкъашта юкъерча договора тIа е дуъьеи халкъашта юкъерча соглашеие тIа ССР Союзе е йоаттIаш йолча союзни республика халкъа образовани долча законодательстваш тIа оттаьчьа правилеи кхы тайна правилаш оттаьчь яр, лелаю дуъьеи халкъашта юкъерча договора е дуъьеи халкъашта юкъерча соглашеие правилаш.

КАСТТА БЕКАРГБА ХЬАЙХАРА ГУРГАЛ

Дешара шу чакхдьаиилагI хоам беш бола тIехьара гургал техача денз керда дешара цера кийчъ е лаборатореех, кабинетех, аудиторех, читальни залех, библиотекеех кхыча дешарера дешара - гIонна учреждеиеех, хIаьта ишта спортивни базех, гIирсеи дешара заведеней преподавательски состава квалификаци лаккъяр, хIаьта ишта йоаттIаш йолча халкъа боахама отрасеишка болх беча лакхера образовани йолча специалистий.

СТАТЬЯ 42. Лакхерча дешара заведене вахара бокъо.

Лакхерча дешара заведене дешаш бахьа бокъо я юкъера образовани йолча СССР граждаиий.

Лакхерча дешара заведенешка дIаэи СССР лакхерчеи юкъерча специальни образование Министерства чIоагIъьча прайилаца маяхара.

СТАТЬЯ 43. Студентий практикен лаккерча дешара заведенеша арахийцачар стажировкеи

Лакхерча дешара заведеней студентий практика дешарахкетама процесс дахьа дIа. Лакхерча дешара заведеней студентий практика дIакъу СССР лаккерчеи юкъерча специальни образование Министерства чIоагIъьча практикех йолча Положение маяхара.

Хилаиза яргIонна практически навыкаш карасраяра дуъхьа лакхера дешара заведеиеш йоахараша дIаъьожабаьча мотт тиге стажировка чакхйоах шоай специальностагIа йоаттIаш йолча предприятей, учреждеиеи, организацей администраце кулгалаш лаккерча дешара заведенеша тIехьожкам доаттабебар.

СТАТЬЯ 44. Квалификаци ларри диплом дIадалар.

Лакхерча дешара заведеиеи яьккхараша айцаза специальносташ йоаттIаш йола квалификаци ду, диплома оттаьчьа образецагIа наьх тIа йоаллаш эшки дIолу.

Лакхерча дешара заведеня яьккхараша, дешаш кийчъяра керттера форма я лаккерча дешара заведеиешкеи вIашагIьеха аспирантура.

Аспирантуре дIаэи лаккера образовани йола ССР Союзен граждаиаш. Аспирантурах йола Положени чIоагIъо СССР Министрий Совето оттаьчьа порядкагIа.

СТАТЬЯ 50. Педагогически болх бар.

Деша ха йоаначеи школа арахьарча учреждеиешка, юкъерча юкъераобразователыни школашка, профессионально - технически, юкъерча специальни лаккерча дешара заведеней педагогически болхлой профессионални бокъонаши дехкараш, оттагу ух, Iардаша, царна йоагIаш тIаийача ССР Союзен союзни республикайн законодательства а актаиеш, йоаттIаш йолча дешара - кхетама учрждеиеи Положеиеш Уставаиеш.

Хьехархойн кхича педагогически кадраш профессиональни бокъонаши, сийи, ч йоагIаш бола мах бари Законо дораду.

СТАТЬЯ 52. Педагогически болхлой квалификаци лаккъяр.

Педагогически болхлой квалификаци лаккъо лаккерча дешара заведеиешка, хьехархой говзал лаккъеча институташка, усовершенствованеи еча институтаиаш, Iилмя - тоххама учреждеиешка, хьялха латтача предприятешка, хIаьта ишта массаза йоакхо ю халкъа образование болхлой сий хьалтаиаца, иу болхлой къаьсараяхи балха халкъа эпара, шоай духъхьалара декхарш кхоачашпара уж тIера ца а боахийташ.

СТАТЬЯ 54. Льготаии совеиеаш.

Законодательства маяхара халкъа образование болхлоша пайда эш, паччахьалкъеио мах телача йIъьхъьаьна отпускаех, юртатика мах боаиаш чубака карIа нийса доагон хIараз, пенсиони Iалашон совеиеиз, кхыча льготеки совеиеки.

СТАТЬЯ 55. Белгалаа хIамаш карагIдуъьлараз халкъа образоване болхлоша поощреиеи яр

Хьалхъуш йоагIача тIехьеиа дешар ъьехаии, ъьалкхеёиа, специалистаи кийчбеии белгалаа хIамаи карагIдуъьлараз халкъа образование болхлоша оттаьчь наменной медалиш, отличе медалиш знакаш совгIата ялара;

СССР орденаши медалаши совгIата ялара:

СССР Союза сийлеи ъваиеиш союзни республика сийлеи ъваиеиш ялара.

РЕЙД

школа тозеча хьинаре дакъа лаьъад лаккерча классашкарча дешаохоша а. Кривоозтоае кулгал а эеш па] малярийн вож гIишлоюъьерийн ши бригада хинна] пIрс вIашагIьелла. Дика дакъа лаьъад школа кийчъеча хIанз цу школа] одаоовительни площадке салоIаш болча лоаеча каиеешкарча 25 дешархоче а.

Цар къаьсетамаца безам сообаикдара пайдане да боах цера боах бола бола Черепиченко Анас, ше чакхйоахча мероприяшташта юкъе «къаьхьегама сахьат» дихьеча. Тхо хиначча дийнахь кон Iойде кIойлу бар уж.

МагIазбике эгара хозагIа моттиге латтача йиш яц йиш йолаш я номер 6 йола юкъера дешара школа. Гьинара бIаот кхет цун кIай кIира техача коридеех. Бакъда, кхы а хозагIа я из чувашла.

Массадолча коранекеи вестибюлашкеи латтача пIрс лелаяца шоай хозача къаьмо йоаи хьежо йоаи керда къаьхьача басарий хьаж.

ХIанзаеха хьалтехача йоазоноха. Iилмахой, общественно-политически деятелий говзаташ, тайп-тайнарча стенгазаша дог хьеот.

— Дика къаьхьайгад тхо завхоза В. Желновокоци къаьхьегама чоркаш хьежаргI волча Ю. Бобецеи, — йоах школа директора В. Мишенкос,

ХIаьта директора ше отпускех волашше а пхьа ди дIадалийтабеш керда дешаеа пеша школа ишта тоаю, эцар фуд, кхочуашбоацар малагIа ца па хьожаеи.

— Тахан а тIехь хьалхара гургал тоха йиш йоаши да тха, — йоах цо дог тIаяа оаьъа а волаш.

Керда ча дешара цера дешара доагIаргдолча берий дог делаяргдолча тайпара досчам баьб Вознесеновская станицера номер 2 йолча бархIшеарчеи номер 1 йолча юкъерчеи школашка. Ухгоза хьалтехад—«Марша доагIалда бераш», «Керда ча дешара цера» яха йоаунгаш, врахийад «Искорка» яхеи кхыздоаи пенгазетаи, къегаш да корий кизаш, тоаьй парташ, кхыбола инвентарь.

Къаьстта дика вIашIехьбаьк-кхеб болх юкъерча школе. Масала, школи помещене санучеа цо хилар баьъаи долаш вIайкача помещенера арадулча бераш шелал а сттагIуш шамасаи хулар. ХIанз иок кхера бIаш хьекархой, хIанз вьта дешархоша шоай инициативах вIашагI а кхийтта школа корда санучел хьаьй. Хьаьта бераш чуша школа кийча йолаш. Директоре Н. Минкенна мадалар, дукха ха я я.

Шолий хьинар оагIагI а дакъ ихиз иш пIкхоачаб даьл гороноси общественни организацеи бе-рашка керда деашеа цо цIенача, сийдрача, дика тоаьйча школашка дIаэоладелийтаеа. Цу гIулакх къежалъьлар 265 зоав сом. Хьаьта таханарча дийнахь шоь 190 взар сом совгIа кхо а дерзаллаь. Из бакъду вай лакхе долладаьча мероприяша,

Цхьабакъа дика лар дукха дале а, кхоачамбоацарш а да. Ишта шоай школа тоаьра хIанзаца цхьакха а хIама даьлаи номер 4 йолча каггонан сайийнеча юкъерча школе. Фуд цун бакъан? ХIанад гIулакх ишта?

Жт шу хьалха «Малгобек-нефть» НГДУ-гоза школана помещени аййхай горонос. Вокхар енна. Цу хана денз хан-ханнаьх ноеилах боагIа мах дIатеа царна горонос. Хьаьта йолаш болча положеиех школана капитальни ремонт е езар НГДУ я. Из хаттар дашхар дех оаьъа «Малгобек-нефть» НГДУ начальника заместителга Албогачиев Биланага. Кхетаеш ва Билан хьалхэучча тIехьеи хьаннаш кхоачашдар дуъхьал цхьан образование система декхар хинна а ца Iеш массане а денхзо долга. Цулуъьа йоах ло: «Ремонта-ни па йича яр мичай, из оаъа гер а я пхьан кIира, бакъда са белгалдакхеа безам ба токуни ремонт яр тха организацеша тIадожаиаь доацлатаь.

Ишта, горонос «Малгобек-нефть» НГДУ-я дIа-кхоа тетгаш ремонт ца еи латт школа. Вай лаххе йийача школа хьал тIа е В. Ваьшиеи директора. Из 9 йола юкъера школе а. Ремонт юхьаи дерриге кега а дьл латт ухъаза. Школа чуйола иа немещени а зданеех лелаеш я горонос. Бакъда, цун да па хила гIертан шоайла яхьа яьиначь иаь боля ия организаци. ГIулакх ишта да, НГДУ чуйоаттаи хинна ма тешсоюзни горонос хIанз бакъахьта шиа лоатмах я. Белгалдакхеа дезаа вай юонача школе деша бераш духъхIиа дакъе транспортниий долга. Бакъда, трансторни контора директор Б. Исанов тIаьнашта этгаь. ЮхатегIа Албогачиев а. Са ма, цхьанеи хьа я вокхи яхаш дьлтгай яа хIанзаца. Хьаьта хIанз? ХIанз а духъа метгахьлыиадаш гIулакх. Школа директора ремонт е дIаоттабаб болхлой поощреиа дуъгIаи мелаш а е дуъгдар малуъ а па хайна болх тIа а тесса бахаб.

ТIехьара а ше къамаьл деш цу школана а шоаш гIо йергIалаяъ тешадие тхо Албогачиев Билана.

Цун доаи мел чоагIа да хьежаш дуъгба №№ 4, 9 йолча школай директораш Н. Албакова В. Якушева.

«Сердало» газета рейдови бригада;

С. КОРИГОВ — ВЛКСМ МагIалбика горкома секретарь;

З. ЦЕЧОЕВ — гороно заведующи; М. ЧЕРТЕНКО — «Ленина байрах» газета отдела заведующи; С. ДЖАМБУЛАТОВ — тха спец. корр.

ГУРЖИЙ ССР. Тбилисена йиструча Гладански яхача нах бахача массане хьаьъеи латт, ала боьъо а йолаш, доттагIаеи квартал, оала, ийс этаж йолча корпусий комплекс.

Ухъаза гуржий гIишлоюхоиша цхьаиа къьхьегари ба, соахка Тбилисе цхьацца йолча районаша йоачаша зе дьаьдаь новкъостала бахька мехка пхе городера — Москвера, Донецкера, Ереванера, Бакура, Ташкентера — викалаш.

Ер шу чакхдоаллаш комплекс хьалтеряца яь яькка города дIаъурбан яьх корпус.

СУРТА ТIА: ишта и.тахан «доттагIаца квартал». Лохеха — **союзни республикашкара гIишлоюхой группа (ъьрдехьара аьтехьа); Узбекистанера электросварщик Р. Кажантаев, бакинцаи арматурщик С. Зеленский бетонщик В. Гасанова, Ереванера сварщик А. Кочкоп, Узбекистанера гIишлоюхо О. Мадияров, тбилисцаи плотник Х. Осепашвили гIишлоюхьера мастер В. Ашкарумашвили.**

С. С. ТЕСАДЗЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

«СЕРДАЛО»
3-гIа сагI, 26 июль, 1973 шу.

ШОЛЛАГІЧА ВАХАРЕ БАЬККХА ГІА

ВАХАР тІа - тІа чІогІагІа эбінсерадешш йолла бІаьшехарашка юкъе лийина кІиза, хари гІулакхам шІеналь ДІадехара тІаберзабаь хинна ГІлагІай драматически театра болх, ше хьажинача хьалхарча деношка дена. 1927 шера Мальсагов Зоярбика «ІІхьа» яхь пьеса кепатехача дена из а, хІэта Д. Дахихьоева «Хьежа сесаг» яха а, клыйола а спектаклаш уттаяьй клубашка, горски педагогически институте, ГІлагІай опорно - хьокъах школе.

Мальсагов Оарихо, Муталиев Хьажбикар, Осмиев Хьамзат, Шадиев Арсмак, ишгта кхы дІахо а пІераш яха биш я вахара ираІа йолча проблемаех яздеш а, ХІэта ту пьесаех спектаклаш уттаеча а дахьа лоьшаш хиннарий. Ту масало хьэхьоях Советий ІэьІала хьалхарча пІераша деиз ГІлагІай денаш бола кагийнах культурана мел чІоагІа тІакхуьш хиннаб, шолгІа кхоачача дахьке цар мел дакъа лоацаш хиннад вахар эргадакхара.

Ту тайпана доккхий хувцамаш хиннад еригача Кьлбаседа Кавказа культурно - просветительски вахаре а ту лоацаш юкъа. Цудухьа 1931 шера Краевой партийни организеце инициативаІа Дона тІарча Ростове лоаман халкьий искусства Кьлбаседа Кавказа Хьалхара олимпиада чакхІоькхачаш чІоагІдар. Цунна хьалхарча лаьтта деккар дар лоаман халкьий дегІаена хиннача самодеятельни искусства итогаш елга.

Мальсагов Доппоькыйн Оарпохйн «Нийсача наькъа тІа» пьесах оттаяь спектакль кийчбир гІлагІай драматически кружоко олимпиада хьокха. Эрсий театра керттерча режиссеро кулгаш а деш кийчьяь спектакли концерти хьокхарагІа олимпиаде хьалхара моттиг яьккхар гІлагІай студе. Цунна елар Цце Байракх. «Нийсача наькъа тІа» яха пьеса белгалъяькхар халкъа литература дегІадоладаьра хьакъеха оарІиме проидеделе из хилларг харра. Ишгта 1931 шу чекхдоалаче 1932 шу долалучеь юкъа драматург, перводчик, актер а режиссер а хинна Мальсагов Оарихо хьалха а йолаш ца хана г. Владикавказе вІашагІьеллар гІлагІай театра студи. Вешта ала тІа гІлагІай профессионалыи театр.

Дукхха а дувца йиш я шовзткъ лагІа шераш доладеллалца йолча хана театро бьча балах. Бакъда ухх корреспондене боарамо торо лаш цох мадарра дунца. Дале а театра балхьх лоашца аргда вайцу халарча вахара чоалханеча хьалаца хьалхарча тиІтача дерригача деишех тІехдика лоарІаеш: къаьнча замах юхелица бале, йирча гІулакхаш ІІалхарча, керда вахар хьакхоллара тешаме псевьсоч долаш чакхдьинад тезатр...

ХАДДАНЗА йоакхо юай коммунистически еригача, Советски правительства вай мехка дерригача къаний экономика, культура дегІайоалаяра. Из малдарра хьатьоях гІлагІай театральни труппа хьаара Ленинградски театрльын институте лаврхха вІашагІьеллача гІлагІай студе ткъаь пх.. саг деша вахийтара хьакъеъхь ухх шера мае РСФСІ Министрий Совето бавла сочамо.

Цхьан хана театр-м хьа сона, деша школа хиларга сатийсача къаний культура дегІайоалаяра еча йоакхоаях, къаний пайсхоаях лоацаш тешаеш цхьа дакъьлг да ала йиш я ноь. Цудухьа ала торо я театра шоллагІча вахара хьалхара тІа ба тахан боакххара латтар.

...Ткъаь пхиъ саг вар харжа вежар. Уж, актерски талант йолаш хила бокъонца лаьрхІа бола кагрхой эгтара «бехк», сагота хьовсаеш хь. Чакхъьлой хьалхара экземеек. Хіаравар са да тохалуш хьежаш, сатувеш ва комиссе лоакъашхоша «сурт тІаьх» баьнна-гийчарца ши-ший ма йіяхкхарга. Цхьабакъда дуккхабарша магазар шу тІаьх боила. Атта хиннад дакъ актер хила. Комиссе жержаб дикагІчарна юкъе дикагІбараш.

Юхкера а вступительни экзаменаш тІа дІатІабатарш белгалбоьл. Тхьаь пхиъ саг ва уж: итт йоІи пхийтта эламеаш. Парзел совгІа комиссе лаьрхІар кхы а вить саг кхиндаттала белгалве — ши йоІи, ши эламеаш.

МАЛЛАРА, чакхдьынад кийчон балхаш. Экзаменаш ДІаларз тІабитача катгрхошта хьалхашка къамаьл ду Мерхольд Ирина Васильевнас:

— Юхьханца сона лоь хьалхарча, халагІча экзаменаш чакхдьина шо дакъьлгуьна. Вакъда дІаьла ешаш вступительни экзаменаш шун яле а, хІаинзе а шуга дувца лов сона тха инситуте деишаш доакххарглоачча пхе а пера йолаш хьалхашка латтарглолча геттара чоалхаеча, иизкъаеча деархарх. Талант, олалш, махсилара, пхиъ процеит мара ян, йожаш 95 прОвеит гІатІерттА къьлсегарах дагьт. ХІаинзе а дІакхета, тешаеш шох хІаравар лакха дисципліна йолаш, дешарца доацача шиший лега, дегІа эпагчина уйла иІезнагІа еш хилар шун дешарца керттерадар хидарах.

Ленингрд йоккха а, хоза а, исторически а город я. Шо кагий да. Тарау деишар дІа а тесса, шоай республика, халкъо шоашта тІадиІяь сий дола, хала, бекхтохха-ма кІоарга уйла йолаш волчуа сага мара карагІлаьрглоача декхар дицдьв шох саг «сьыкърдаче», «пергІатача» вахара тІехььнала. ШІаьккха, ніаькха шуга ала лов сона: шох йоарделяш!

Ирина Васильевнас доалаьь къамаьл хьалдоан шо. Меркурьева:

— Сценд тІа выступленеет ем шо долча хана оаха шуга деш хиннад дотгарел ма лар: «Комсомолец вий (йий) хьо?» Саготала деш дацар оаха из хеттар. Актера, юхкера а, театра декхар да ма йіяхкхарга. Ишгта, тхьаь пхиъ саг ва ший-ший ваьнна-гийчарца ма йіяхкхарга. Цхьабакъда дуккхабарша магазар шу тІаьх боила. Атта хиннад дакъ актер хила. Комиссе жержаб дикагІчарна юкъе дикагІбараш.

Юхкера а вступительни экзаменаш тІа дІатІабатарш белгалбоьл. Тхьаь пхиъ саг ва уж: итт йоІи пхийтта эламеаш. Парзел совгІа комиссе лаьрхІар кхы а вить саг кхиндаттала белгалве — ши йоІи, ши эламеаш.

Хошт